

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**GASLIGHTING OLGUSUNUN SOSYODEMOGRAFİK
FAKTÖRLER ve KİŞİLİK EĞİLİMLERİ BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ**

DÖNEM PROJESİ

İSTANBUL, 2023

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**GASLIGHTING OLGUSUNUN SOSYODEMOGRAFİK
FAKTÖRLER ve KİŞİLİK EĞİLİMLERİ BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ**

DÖNEM PROJESİ

BEYZA ÇABUK

(220134017)

Danışman:

(Dr. Öğretim Üyesi Filiz Kumova)

İSTANBUL, 2023

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağılı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Beyza Çabuk

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu projenin yazılma sürecinde biz öğrencileri için her zaman ulaşılabilir, destekleyici ve yol gösterici olan sevgili hocam Dr. Öğretim Üyesi Filiz Kumova'ya çok teşekkür ederim. Bilgisi ve sürece olan hakimiyeti, çalışmamı hem daha kolaylaştırdı hem de daha keyifli kıldı. Kendisiyle yüksek lisans eğitimim ve bitirme projem sürecinde birlikte olduğum için kendimi şanslı hissediyorum.

Eğitimimi her zaman destekleyen sevgili ebeveynlerim Ayşe ve İsmet Çabuk'a, çalışmanın başından sonuna dek yardımseverliği ve yoldaşlığı ile bana destek olan arkadaşım Psk. Kevser Ateş'e, varlığıyla bana güç veren dostum Senanur Yazıcı'ya tüm destekleri, emekleri ve sevgileri için sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Beyza Çabuk

GASLIGHTING OLGUSUNUN SOSYODEMOGRAFİK FAKTÖRLER ve KİŞİLİK EĞİLİMLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Beyza Çabuk

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı, romantik ilişkilerde bir duygusal manipülasyon türü olan ‘gaslighting’ ile demografik faktörler ve kişilik özelliklerinin ilişkisini inceleyen çalışmalar hakkında geleneksel bir derleme yapmaktır. Anahtar kelimeler, (gaslighting) AND (personality) AND (‘romantic relations’ OR ‘intimate partnership’); (gaslighting) AND (kişilik) AND (‘romantik ilişkiler’ OR ‘yakın ilişkiler’) olarak belirlenmiş olup, 2000-2023 yılları arasında yayınlanmış araştırmalar “Science Direct”, “Google Scholar”, “Medline”, “PubMed “YÖK Tez Merkezi” ve “Web of Science” veri tabanlarında taranmıştır. Tarama sonucunda, alanyazında gaslighting ile demografik faktörler ve kişilik eğilimleri ile ilişkili araştırma sayısının son derece kısıtlı olduğu görülmüş ve bu derlemeye toplam 15 çalışma dahil edilmiştir. Sosyodemografik özelliklere ilişkin bulgular bir arada incelendiğinde, konuya ilişkin gelecekte daha fazla araştırma yapılması önerilmektedir. Bunun yanı sıra gaslighting uygulayan ve buna maruz kalanların cinsiyetlerinden çok, cinsiyet stereotiplerine toplumsal olarak atfedilen güç eksenli özelliklerin gaslighting uygulama ve buna maruz kalma ile daha yakından ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Bahse konu olasılık dolaylı yoldan, ilişkideki güç dengesi-gaslighting ilişkisine dair kısıtlı araştırma bulguları ile de uyumludur. Alanyazında kişilik özellikleri ile gaslighting davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların, Karanlık Üçlü/Dörtlü özelliklerine odaklananlar hariç, birbirlerinden farklı kişilik özelliklerine odaklandığı görülmüştür. Gelecekte genel olarak hem mevcutta kısıtlı sayıda çalışılmış olan hem de henüz çalışılmamış olmakla birlikte gaslighting ile ilişkili olabilecek kişilik özelliklerine odaklanan farklı araştırmaların yapılmasının, kişilik eğilimleri-gaslighting ilişkisine dair daha kesin bir resim sunulmasını sağlamak açısından faydalı olacağı düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Gaslighting, Psikolojik Manipülasyon, Duygusal Manipülasyon, Kişilik, Romantik İlişki, Yakın İlişki.

EXPLORING GASLIGHTING WITH RESPECT TO SOCIODEMOGRAPHIC FACTORS AND PERSONALITY INCLINATIONS

Beyza abuk

ABSTRACT

The main purpose of this study is to make a traditional review of studies examining the relationship between 'gaslighting', a type of emotional manipulation in romantic relationships, and demographic factors and personality traits. Key words were determined as (gaslighting) AND (personality) AND ('romantic relations' OR 'intimate partnership'); (gaslighting) AND (*kişilik*) AND ('romantik ilişkiler' OR '*yakın ilişkiler*') and research published between 2000-2023 were scanned in "Science Direct", "Google Scholar", "Medline", "PubMed "YÖK Thesis Center" and "Web of Science" databases. As a result of the scanning, it was seen that the number of studies related to gaslighting and demographic factors and personality tendencies in the literature was extremely limited and a total of 15 studies were included in this review. With respect to the findings regarding sociodemographic characteristics, it was recommended that more research is needed to be conducted on this topic in the future. Furthermore, it was thought that the power-based characteristics socially attributed to gender stereotypes might be more closely related to both the perpetration and victimization of gaslighting rather than the actual gender of perpetrators and victims. This possibility was indirectly compatible with the limited research findings on the relationship between power balance and gaslighting in the relationship. Moreover, it was observed that studies in the literature examining the relationship between personality traits and gaslighting behavior focused on different personality traits, except the ones explored the Dark Triad/Tetrad features. It was thought that it would be beneficial to conduct different studies in the future, focusing on personality traits that were explored in the mentioned limited number of studies and those that have not yet been studied but may be related to gaslighting, in order to provide a more precise picture of the personality tendencies-gaslighting relationship.

Keywords: Gaslighting, Psychological Manipulation, Emotional Manipulation, Personality, Romantic Relationship, Intimate Partnership.

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın amacı; günlük hayatta birçok bağlamda ortaya çıkabilen, psikolojik/duygusal bir manipülasyon türü olan ‘gaslighting’ olgusunu, romantik ilişki bağlamında, maruz kalan ve uygulayanın kişilik eğilimleri ve demografik özellikleri açısından inceleyen geleneksel bir derleme yapmaktır. Bu derleme yapılırken ‘duygusal manipülasyon’, ve ‘gaslighting’ kavramlarına dair kuramsal yaklaşımlara da yer verilecek ayrıca gaslighting’in demografik faktörler ve kişilik özellikleri ile ilişkisini ortaya koyan çalışmalarla daha geniş bir perspektiften ele alınması sağlanacaktır. Günümüzde gaslighting davranışı, özellikle maruz kalan kişilerde kısa ve uzun vadede çeşitli olumsuz sonuçlara yol açmakta ve psikolojik destek ihtiyacı doğurmaktadır. Bu konuya ilişkin yapılan araştırma sayısı henüz kısıtlı olsa da son dönemde artmaya başlamıştır. Bu araştırmaların belirli bir sistem içerisinde incelenmesinin, bulguların bir araya getirilmesinin ve yorumlanmasının alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Beyza ÇABUK

Aralık, 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	2
1. KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ LİTERATÜR.....	2
1.1. DUYGUSAL MANİPÜLASYON.....	2
1.2. GASLIGHTING.....	5
1.2.1. Gaslighting Tanımı ve Gaslighting'in İşaretleri.....	5
1.2.2. Gaslighting'e İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar ve Gaslighting Türleri.....	7
1.2.3. Gaslighting'in Olası Neden ve Sonuçları.....	9
İKİNCİ BÖLÜM	
2. ARAŞTIRMANIN TASARIMI.....	11
2.1. ARAŞTIRMANIN AMACI ve PROBLEMİ.....	11
2.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	12
2.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	13
2.4. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI.....	13
2.4.1. Karanlık Üçlü (Dark Triad).....	13
2.4.1.1 Makyavelistik Kişilik.....	14
2.4.1.2 Psikopatik Kişilik.....	14
2.4.1.3 Narsisistik Kişilik.....	15
2.4.2. Karanlık Dörtlü.....	15
2.4.2.1 Sadistik Kişilik.....	16
2.4.3. Yakın Partner Şiddeti.....	16
2.4.4. Beş Faktör Kişilik Modeli.....	16
2.4.5. Gaslighter ve Gaslightee.....	17
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	17
3. YÖNTEM VE GEREÇ.	17
3.1. GELENEKSEL DERLEME.....	17

3.2. ARAŞTIRMA SORULARI.....	18
3.3. DAHİL ETME KRİTERLERİ.....	18
3.4. HARİÇ TUTMA KRİTERLERİ.....	19
3.5. TARAMA YILLARI.....	19
3.6. TARAMA STRATEJİSİ VE VERİ TABANLARI.....	19
3.7. VERİLERİN ÇIKARILMASI.....	20
3.8. ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLEN ÇALIŞMALARIN ÖZELLİKLERİ.....	20
3.9. ARAŞTIRMADAKİ KATILIMCILARIN ÖZELLİKLERİ.....	22
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	24
4. TARTIŞMA	24
4.1. DERLEME ÇALIŞMASINDA ELDE EDİLEN BULGULARIN TARTIŞILMASI.....	24
4.2. DERLEME ÇALIŞMASININ GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ.....	30
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	31
SONUÇ ve ÖNERİLER	31
KAYNAKÇA	33

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Derlemeye katılan araştırmaların özellikleri.....21

Tablo 1. Derlemeye katılan araştırmalardaki katılımcıların özellikleri.....23

GİRİŞ

Gaslighting davranışı, birçok ilişki bağlamında ortaya çıkabilen, fark edilmesi zaman alan, maruz kalanın zihninden şüphe etmesini, gerçeklik algısını bozmayı ve bu sayede gaslighting uygulayana bağımlı kılmayı hedefleyen özel bir duygusal manipülasyon türüdür (Thomas, 2018; Sweet, 2019; Tormoen, 2019). Alan yazında yer yer psikolojik manipülasyon, duygusal manipülasyon, psikolojik şiddet, yakın partner şiddeti gibi kavramlar içerisinde tanımlanan gaslighting, maruz kalan kişi üzerinde kısa ve uzun vadede farklı birçok olumsuz etkisi olması (depresyon, kaygı bozuklukları, psikotik belirtiler, intihar eğilimi vb.) sebebi ile alanyazında son yıllarda dikkat çekmeye başlayan bir kavram olmuştur. Gaslighting olgusunun tam bir Türkçe karşılığı bulunmamaktadır ve Türkçe makalelerin bazılarında ‘duygusal manipülasyon’ olarak Türkçe’ye çevrilmiş olsa da diğer bazı Türkçe makalelerde de doğrudan “gaslighting” olarak kullanıldığı görülmüştür. Bu derlemede de kavram karmaşası oluşmaması açısından doğrudan “gaslighting” kelimesi kullanılacaktır.

Bu geleneksel derleme çalışmasının amacı, romantik ilişkilerde ortaya çıkan gaslighting davranışının demografik faktörler ve kişilik eğilimleri bağlamında incelenmesidir. Bu derleme çalışmasının, romantik ilişkilerde sinsi bir manipülasyon türü olarak ortaya çıkan gaslighting davranışının tanımı, ortaya çıkış sebepleri, dinamikleri, uygulayan ve maruz kalanın kişilik eğilimleri hakkında aydınlatıcı bilgiler sunacağı değerlendirilmiştir. Söz konusu bilgilerin, bu davranışa maruz kalanların yaşadıkları zorlayıcı duyguları ve kafa karışıklığını anlamlandırılabilmelerine ve baş etme yolları üretmelerine destek olarak alanyazına katkı sağlayabileceği düşünülmüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR

1.1. DUYGUSAL MANİPÜLASYON

Duygusal manipülasyon kavramını Buss (1987); bireyin, çevresindekileri kasıtlı bir şekilde etkilemesi, değiştirmesi ve bireylerin duygularını kullanarak onları istediği yönde kullanması olarak tanımlarken, Grieve (2011) de benzer şekilde, istenen bir sonuca ulaşmak için insanların duygularını etkileme eğilimi olarak açıklamıştır.

Alanyazında, manipülasyonun olumsuz bir kavram olarak ele alınma sıklığı daha fazla olsa da (örn.; Berkovich ve Eyal, 2017; Grieve, 2011; Fischer, 2022), olumlu bir olgu olarak ortaya çıkabileceğine dair de bazı çalışmalar mevcuttur (örn.; Özdemir ve Turan, 2018; Yılmaz, 2018). Özdemir ve Turan (2018) ile Yılmaz (2018), çalışmalarında manipülatif davranışları kategorize ederken pozitif ve negatif manipülasyon ayırımına vurgu yapmışlardır. ‘İnsan İlişkilerinde Manipülasyon Ölçeği’ni geliştiren Yılmaz (2018)’a göre olumsuz manipülasyon; saldırgan manipülasyon, duygusal manipülasyon, kurban seçimi, kendini gizleme ve stratejiler şeklinde bileşenlerden oluşmaktadır. Manipülasyonun olumlu veya olumsuz olmasını belirleyen unsurlar; kişinin sömürücü, duygusal ve psikolojik yönden zarar verici olması, asıl amacını gizlemesi, karşıdakinin zaafalarını bilip ondan faydalanmak istemesi gibi niyetler taşıyıp taşıyamamasıdır. Bir doktorun, sağlıksız alışkanlıkları olan hastasını, alışkanlıklarını değiştirmesi için manipüle etmesi olumlu manipülasyona örnek iken, kişinin partnerini kontrol ederek kendisine bağımlı hale getirmeye çalışması gibi tutumlar olumsuz manipülasyona örnektir. Olumsuz duygusal manipülasyon alan yazında psikolojik şiddetin bir türü olarak da tanımlanmaktadır (Kligman ve Culver, 1992),

Alanyazında duygusal manipülasyonun; meydana geldiği ortam, koşullar, manipülatörün ve maruz kalanın kişilik özellikleri gibi bazı belirleyicileri de tanımlanmıştır.

Manipülasyonun en sık uygulandığı ortamlar; iş ortamı (Aglietta vd. 2000 & Taş, 2014 & Karakuş, 2014), aile ortamı ve romantik ilişkilerdir (Apostolou vd., 2015). Braiker (2004) ve Shockley ve ark., (2012)'nin de duygusal manipülasyonun özellikle romantik ilişki ve aile içerisinde ortaya çıktığına dair alan yazınla örtüşen bulguları mevcuttur. Erdoğan ve Öztürk (2018) ile Topcu (2018) da benzer şekilde, manipülasyonun en sık romantik ilişkiler, iş ortamı ve aile üyeleri arasında görüldüğünü ifade etmiş ancak buna ek olarak kişinin, başkalarını kontrol ettiği her ortamda görülebileceğini de vurgulamıştır. Duygusal manipülasyonun meydana geldiği bağlam, sürekli çatışmanın olduğu toksik ortamlar olabileceği gibi sürekli sahte bir huzur ve barışın olduğu ortamlar da olabilmektedir (Kaya, 2023). Alanyazında manipülasyonu fark etmeyi zorlaştıran bazı etmenler de tanımlanmıştır; bunlardan birisi, kişinin yakın çevresinden biri tarafından manipülasyona uğraması (Clemner, 2017), bir diğeri ise manipülasyonun işaretlerinin ve bıraktığı etkilerin her zaman gözle görünür olmamasıdır.

Duygusal manipülasyon ile ilişkili önemli faktörlerden biri de manipülasyonu uygulayan ve manipülasyona maruz kalan kişilerin kişilik özellikleridir. Alan yazındaki bir dizi araştırma, manipülatörün benmerkezci (Bursten, 1972; Bereczkei, 2018), narsistik ve antisosyal (Hofer, 1989; Grieve, 2010; Atay, 2009) kişilik özelliklerine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Örneğin; Grieve ve Mahar (2010); duygusal manipülasyon ile birincil ve ikincil psikopati arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, duygusal manipülasyonun hem birincil hem de ikincil psikopatiyle anlamlı pozitif bir ilişkisi olduğunu tespit etmişlerdir. Benzer şekilde, Hyde ve Grieve (2014) çalışmasında da Karanlık Üçlü (Dark Triad) kişilik özelliklerinin (narsisizm, psikopati ve makyavelizm) duygusal manipülasyonun güçlü bir yordayıcısı olduğunu bulunmuştur. Nagler, Reiter, Furtner ve Rauthmann (2014) de narsisizm ve psikopatinin duygusal kontrol ve duygusal manipülasyon arasındaki ilişkiyi yönetmede anlamlı bir etkiye sahip olduğunu belirlemiştir. Grieve (2019) ise psikopati ve makyavelizm gibi kişilik eğilimleri ile ilişkili maskülen cinsiyet rolleri ile duygusal manipülasyon arasındaki

ilişkiyi araştırdığı çalışmasında, maskülen cinsiyet rollerinin duygusal manipülasyonu anlamlı bir şekilde yordadığını bulmuştur.

Duygusal manipülasyona maruz kalanın ise başkalarının yönlendirmelerine açık, hayır demekte zorlanan, değersizlik ve yetersizlik inançları yoğun, onay ihtiyacı yüksek, rahatsız edici duygulardan kaçınan kişilik eğilimlerine sahip oldukları çeşitli araştırmalar ile tespit edilmiştir (örn.; Bursten, 1972; Cornish vd., 2018). Fett (2016), duygusal manipülasyona maruz kalan bireylerin, karşısındakini memnun etme odaklı, onaylanma ihtiyacı yüksek bireyler olmalarının yanı sıra, nazik ve empatik kişiler de olduklarını; nezaket ve empati, sağlıklı kişiler arası ilişkilerde değerli özellikler olmasına karşın, duygusal manipülasyon söz konusu olduğunda bu özelliklerin zaaf oluşturabileceğini ve kişilerin bu anlamda dikkatli olmaları gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte alan yazında, empati ve uyum yetenekleri sayesinde başkalarını kontrol edebilen sosyal zekası yüksek insanların da duygusal manipülasyon uygulamalarının kuvvetle muhtemel olduğu da ileri sürülmüştür (Habib, Saleem ve Mahmood, 2013). Söz konusu varsayımı destekler nitelikte, duygusal ve sosyal zekası yüksek bireylerin manipülatif olma olasılığının da yüksek olduğuna dair alan yazında bazı araştırmalar mevcuttur (örn.; Kligman ve Culver, 1992; Shockley ve ark., 2012; Salovey ve Mayer, 1990;). Örneğin Grieve (2011) çalışmasında; makyavelizm ve psikopatinin yanı sıra duygusal zekanın da duygusal manipülasyonla ilişkili olduğunu bulmuştur.

1.2. GASLIGHTING

1.2.1. Gaslighting Tanımı ve Gaslighting'in İşaretleri:

Psikoloji, sosyoloji ve felsefe alanlarında kullanılan 'Gaslight' kavramının çıkış noktası, İngiliz yazar Patrick Hamilton (1904-1962) tarafından yazılan Gaslight (1938) isimli tiyatro oyunudur. 1944 yılında 'Gaslight' ismiyle filmi çekilen bu oyunda erkek karakter, karısına sistematik olarak yalan söyler, onu aldatarak ve evdeki gaz lambasının ışığını giderek kısarak onu zihninden şüphe ettirmeye çalışır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde, gaslight kavramının, sanat aracılığıyla bilimsel bir kavram haline geldiğini söylemek mümkündür. Alanyazın incelendiğinde, gaslight/gaslighting kavramının zaman içerisinde felsefe, sosyoloji, psikoloji, politika, ekonomi, feminizm gibi çeşitli alanlara yayılarak interdisipliner bir boyut kazandığı görülmektedir. Gaslighting'in psikoloji alanyazında yer almaya başlaması Calef ve Weinschel (1981)'in bu kavramı psikanaliz çerçevesinde ele almasıyla olmuştur.

'Gaslight/ing' kavramının Türkçe çevirisi için; 'sanrıya zorlama, duygusal manipülasyon, psikolojik manipülasyon, psikolojik istismar, psikolojik şiddet; yönlendirme ve söndürme kelimelerinin birleşimi olan 'sönlendirme' gibi birçok öneri ortaya atılmışsa da, kavramın çıkış noktası olan ilgili tiyatro oyununun adından gelen ve gaz lambası anlamına gelen 'Gaslight' veya 'Gaslighting' kelimesi alan yazında kullanılmaya devam etmiştir.

Alanyazında gaslighting davranışına ilişkin birçok tanım olduğu, ancak yapılmış hemen her tanımın 'manipülasyon', 'kontrol', 'yönlendirme', 'şiddet' ve 'istismar' kavramları etrafında şekillendiği görülmektedir. Gaslighting alanyazında genellikle bir tür psikolojik ve duygusal istismar olarak tanımlansa da (Hightower, 2017), kendine has ve özel bir duygusal istismar türü olduğu söylenebilir (Hailes, 2022; Sweet, 2019). Duygusal manipülasyonda hedef, kişinin kendi menfaatleri doğrultusunda karşı tarafın davranışlarında ve tutumlarında değişiklik yapmak iken gaslighting, uygulanan kişiyi kendi gerçeklik algısından, bakış açısından ve değerlerinden

şüpheye düşürerek, kişinin hem davranışını hem de karakterini baskılama ve kişiyi gaslighting uygulayıcısına bağımlı kılmak amacı ile yapılır (Fett, 2016). Hem genel anlamda duygusal manipülasyonun hem de gaslighting'in psikolojik olması sebebi ile anlaşılması ve önlenmesi için müdahale edilmesi zordur (Calef ve Weinshel, 1981; Thomas, 2018). Stern (2018)'e göre de gaslight etkisinin farkına varmak ve kurtulmak kolay değildir ancak farkına varmak ve kendi sorumluluğunu anlamak başa çıkmanın ilk adımıdır.

Gaslighting uygulama veya buna maruz kalmanın duygusal ve davranışsal olarak bazı işaretleri vardır. Kaya (2023); gaslighting uygulama ve buna maruz kalmanın, duygu ve davranışlarla ilişkisini incelediği çalışmasında; benmerkezci bir tavır ve tahakküm kurmaya çalışmayı gaslighting uygulamanın belirgin iki işareti olarak değerlendirmiştir. Bunun yanı sıra, değersizleştirme, suçlama, hakaret etme, inkar, şüpheye düşürme, kışkırtma, engelleme, kandırma da gaslighting uygulayanların sıkça sergilediği davranışlardır. Maruz kalanın davranışları ise; ağlama, kendi gerçekliğinden şüpheye düşme, değersizlik hisleri nedeni ile içe kapanma, kendini savunma, küfür etme ve suçlama olabilmektedir. Kaya (2023); gaslighting uygulayan kişide ortaya çıkan en belirgin duyguları küçümseme, intikam ve özgüven olarak tanımlarken, buna maruz kalan kişide ise öne plana çıkan duyguların; korku, öfke, hayal kırıklığı, acı, çaresizlik, değersizlik ve gerginlik olabileceğini ifade etmiştir. Stern (2007) ise *'The Gaslight Effect'* isimli kitabında gaslighting'in uyarıcı işaretlerini; kafa karışıklığı ve şaşkınlık, bir şey söylemeden önce fazla düşünme, kendini sık sorgulama ve özür dilerken bulma, öfke/kaygı hissetme, özgüven eksikliği, yakınları ile ilişkisi hakkında konuşmaktan çekinme, gaslighting ile ilgili olayların ayrıntılarını hatırlamada zorluk ve sürekli tetikte hissetme şeklinde özetlemiştir. Benzer şekilde Sarkis (2018) de gaslighting uygulandığına ilişkin uyarıcı işaretleri; suçlama, yalan, inkar, diğer insanları kurbanı karşı kışkırtma, değersizleştirme, eleştiri ve kafa karışıklığı ile zamanla kurbanı tüketme vb. şeklinde betimlemiştir.

1.2.2. Gaslighting'e İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar ve Gaslighting Türleri:

Alan yazında nispeten yeni ilgi odağı haline gelen bir kavram olan gaslight olgusunun farklı alanlarda ortaya çıkabildiği görülmektedir: Bunların bazıları; Siber Gaslighting, Politik Gaslighting, Ekonomik Gaslighting, Medikal Gaslighting, Irkçı Gaslighting, Kurumsal Gaslighting olarak tanımlanmıştır (Huizen,2020). Buna karşın alan yazında, gaslighting'in daha çok kadın-erkek ilişkilerinde ve romantik ilişki bağlamında ortaya çıktığını öne süren araştırmacılar da vardır (örn.; Stern, 2007, 2008; Abramson, 2014; Graves & Samp, 2021; Rodman, 2017).

Romantik bağlamda gaslighting' i bir savunma mekanizması olan 'yansıtmalı özdeşim' süreci olarak ele alan Psikanalitik yönelimli araştırmacılar da mevcuttur (örn.; Calef ve Weinshel, 1981; Odgen, 1979; Dorpat, 1996). Söz konusu kuramcılar, gaslighting uygulayıcısının (gaslighter) kabul edemediği, istenmeyen ve rahatsız edici bilinçdışı malzemesini (yetersizliğe ve değersizliğe ilişkin duygu-düşünce-istek-dürtü), kurbanına aktarması (yansıtma), kurbanın da bu içeriği kabul edip benimsemesi (içerik atma-ilkel özdeşim) ile gaslighting'in yansıtmalı özdeşim sürecine benzediğini ifade etmişlerdir. Yine Calef ve Weinshel (1981), gaslighting'i bir psikodinamik süreç olan 'çifte açmaz' kapsamında da değerlendirmiştir. Çifte açmaz; Gregory Bateson (1956) tarafından tanımlanan paradoksal bir kavram olup; kişinin bir ilişkide ne yaparsa yapsın kazanamadığı, haklı çıkamadığı ve tatmin olamadığı bir durumu ifade etmektedir.

Johnson, Nadal, Sissoko ve King (2021) ise gaslighting olgusunu; 'mağduru suçlama (victim blaming), gaslighting, açıklama (explaining), terk etme (abandonment), ve ihmal (neglect) bileşenlerinin oluşturduğu 'İkincil Mikrosaldırıcılık' başlığı altında tanımlamıştır. Stern (2007)'e göre ise gaslighting'in üç aşaması bulunmaktadır: İnkâr-Kabulleniş-Depresyon. İnkâr aşamasında kişi, gaslighter'ın (gaslighting uygulayıcısı) davranış veya sözlerine değil kendi düşüncelerine güvenir ve inanır, gerçeklik algısını korur. İkinci aşamada bunu korumak

için mücadele eder. Üçüncü aşamada ise partnerinin manipülasyonlarından sıkılır ve mücadeleden yorulur, daha depresif bir ruh hali hissetmeye başlar. Stern (2007), açık ve somut bir işaret barındırmaması sebebiyle, özellikle ilk aşamanın çok sinsi olduğunu ifade etmiştir. Bu aşamalar kişiye göre tek bir aşama şeklinde de yaşanabildiği gibi yaşanma sırası da kişiye göre değişebilmektedir. Greenberg (2018) ise, gaslighting'in üç teknikten meydana geldiğini ifade etmiştir; gizleme, değiştirme ve kontrol. Gizleme aşamasında gaslighter, kurbanı daha iyi manipüle edebilmek ve kendisinden şüphe etmesini önlemek için yaptıklarını ve niyetini gizler. Değiştirme aşamasında; kurbanı değişime zorlar; bu değişim davranış veya dış görünüşle ilgili olabilir. Eğer kurban bu aşamada direnirse, gaslighter onu eleştirerek, ona yetersizlik hissi yüklemeye çalışabilir. Kontrol aşamasında ise gaslighter, kurbanı yakın çevresinden uzak tutmaya çalışarak olayları objektif değerlendirme ihtimalini en aza indirmeye çalışır. Böylece kurbanını daha iyi kontrol edebilmeyi hedefler.

Diğer yakın partner istismarı çeşitlerine göre henüz yeteri kadar araştırılmamış bir kavram olan gaslight/ing, günümüzde bilgi/teknolojinin yaygınlaşması ve alan yazında konuya ilişkin artan ilgi sebebi ile daha anlaşılır hale gelmeye başlamış ve gaslighting'in çeşitli türleri tanımlanmıştır. Örneğin; Stark (2019), 'Mizojinist Gaslight' kavramını alanyazına kazandırmıştır. Kolektif bir olgu olan bu gaslighting türünde ataerkil normları dayatma ve devam ettirme amacıyla manipülasyon açık bir şekilde uygulanır, böylece erkek herhangi bir yaptırımla karşı karşıya kalmamakta ve manipülasyonun devamı için cesaretlenmektedir. Kadın ise kendisine kötü davranan ve onu manipüle eden erkeği suçlamak yerine kendini sorgulamaktadır.

Stern ise *The Gaslight Effect* (2007) isimli kitabında üç tür gaslighting tanımlamıştır. Türkçeye 'Cazibe Gaslighting' olarak geçen 'Glamor Gaslighting' kavramında; alışıla gelmişten farklı olarak gaslighter, partnerine yoğun bir ilgi göstererek kendisini özel hissetmesini sağlar ancak aslında onun gerçek ihtiyaçlarını umursamamakta ve onları

karşılammamaktadır. Gaslightee, bir şeylerin ters gittiğini fark edip ifade ettiğinde ise gaslighter yüksek tepkiler vererek onu kontrol etmeye çalışır; sonuç olarak gaslightee kendisini yalnız, üzgün, suçlu ve anlaşılmamış hisseder ve kendisini özür dilerken bulabilir (Fett, 2016). İkinci olarak ‘İyi Adam Gaslighting’i’ (Good Guy Gaslighting) kavramında; gaslighter partneriyle ilgileniyormuş gibi görünse de aslında kendi narsistik ihtiyaçlarını doyumak ve olumlu benlik algısını korumak amacıyla hareket etmektedir. Son olarak ‘Tehditkar (İntimidator) Gaslighting’ kavramında gaslighter; partnerine karşı saldırgan tutumunu, onu onaylamama veya sert ve sık eleştiri yoluyla daha doğrudan göstererek çaresizlik ve umutsuzluk duygularına yol açabilmektedir.

1.2.3. Gaslighting’in Olası Neden ve Sonuçları:

Stern (2007)’e göre gaslightingın üç temel sebebi vardır; ilki toplumsal cinsiyet rollerindeki değişim ve buna ilişkin tepkilerdir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra kadınların çalışma alanlarının artması, erkekler için tehdit edici bir unsur haline gelmiş ve erkekler, bu kendi kendine yeten, güçlü kadın profilini kontrol etme ihtiyacı duymuşlardır. İkinci temel sebep ise bireyselleşmenin artmasıdır. Geleneksel ortak yaşam tarzından uzaklaşma ve yalnızlaşma ile birlikte ikili ilişkilerin önemi artmış ve kişisel tatmin, onaylanma ve ilişki ihtiyacı gibi konular tek bir kişiye atfedilmiştir. Söz konusu değişim de gaslight eğilimini artırmıştır. Üçüncü ve son olarak ise ‘Gaslight Kültürü’ etkisinden bahseden Stern (2007); günlük hayatta medya ve siyasetçiler aracılığıyla sıklıkla gaslighting’e maruz kalan bireylerin, zamanla dayatılan fikirleri kendi fikirleri gibi içselleştirdiğini öne sürmüştür. Stout (2005) ‘*The Sociopath Next Door*’ isimli kitabında; psikopat ve narsistik kişilik eğilimi gösterenlerin gaslight taktiklerini kullandığını ifade etmiştir. Sarkis (2018) ise ‘*Gaslighting*’ isimli kitabında; antisosyal, borderline, histriyonik ve narsistik kişilik bozukluğuna sahip bireylerde gaslighting davranışına sık rastlandığını belirtmiştir.

Alan yazında az sayıda da olsa, gaslihgter'ların (gaslighting uygulayanların) partnerini incitme amacı taşımaksızın, daha çok kendi öz saygısını ve sübjektif gerçekliğini koruyabilmek adına bu gerçekliği, partnerine kasıtlı veya kasıtlı olmayan duygusal manipülasyon teknikleri ile empoze etmesi sonucunda gaslighting davranışının ortaya çıktığını savunanlar bulunmaktadır (örn.; Abramson, 2014; Johnson, Nadal, Sissoko ve King, 2021). Buna karşın alanyazındaki çalışmalar incelendiğinde, romantik ilişkiler bağlamında gashlighting'i yakın partner şiddeti/istismarı kapsamında değerlendiren çok sayıda çalışma bulunduğu görülmektedir (örn.; Gökçe, 2022; Sweet, 2019). Örneğin; Sweet (2019)'a göre bir istismarcın, kurbanının gerçeklik algısını bozarak onu psikolojik ve duygusal anlamda istismar etmesini içeren gaslighting, yakın partner istismarının temel bir özelliğidir. Öztürk (2021) de gaslighting'in temel kaynağının kadın düşmanlığı olduğunu ileri sürmüştür. Alanyazında gaslighting'in çoğunlukla güç eşitsizliği olan ilişkilerde ortaya çıktığına dair birbirleri ile tutarlı çok sayıda çalışma mevcuttur (örn.; Abramson, 2014; Johnson vd., 2021; March, Kay, Dinic, Wagstaff, Grabaovaci, Jonason, 2023). Gass & Nichols (1988), gaslighting davranışının çoğunlukla erkek partnerler tarafından uygulandığını vurgulamıştır. Abramson (2014) da erkeklerin gaslighting uygulama sıklığının kadınlardan fazla olduğunu, kadınların ise erkeklere kıyasla daha fazla gaslightinge maruz kaldığını ifade etmiştir. Sweet (2019) da yaptığı çalışmada erkeklerin kadın partnerlere sıklıkla ,‘delirmiş, aklını kaybetmiş‘ gibi etiketlerle gaslight uyguladığını ifade etmiştir.

Gaslighting'e uzun süre maruz kalmanın; kişinin benlik saygısını azalttığı ve depresyon, kaygı ve hatta psikoz ve intihar eğilimi gibi ciddi psikolojik rahatsızlıklara yol açtığı konusunda alanyazında genel anlamda bir fikir birliği olduğu dikkat çekmektedir (örn.; Dorpat, 1966; Abramson, 2014; Stern, 2007). Örneğin; Gass & Nichols (1988), gaslighting'in gerçekleştiği bağlamda partnerlerden birinin bağımlı/mazoşist, diğerinin ise sadist/agesif bir tutum sergilediğini ifade etmiş ve gaslighting davranışının, buna maruz kalan partnerde depresyon ve

psikoza yol açabileceğini ve ciddi boyutta intihar olasılığını artırdığını belirtmiştir. Gökçe, (2022) de çalışmasında, kadınların gaslightinge maruz kalma düzeyi arttıkça genel psikolojik belirti düzeyinin (somatizasyon, obsesi kompulsif, kişilerarası duyarlılık, depresyon, anksiyete, hostilite, fobik reaksiyon, paranoid düşünce, psikotik içerikli düşünceler) de arttığı sonucuna ulaşmıştır. Stark (2019) da gaslighting'e maruz kalan bireylerde, kendinden şüphe etmenin artması ile birlikte yönelim bozukluğu ve depresyon görüldüğünü ifade etmektedir. Hightower (2017) de yaptığı çalışmada; gaslighting'e maruz kalan kişilerde depresif duygudurumun ortaya çıktığı ayrıca somatik kaygı ile gaslighting'e maruz kalma arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yazar bunun yanı sıra, birey gaslighting'e maruz kaldıkça kaçınma, sosyal değerlendirilme kaygısı ve intruzif bilişlerin arttığını da ifade etmiştir.

Duygusal manipülasyon ve istismarın daha ileri düzey ve kendine has bir yöntemi olarak tanımlanan gaslighting, son yıllarda önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Maruz kalan kişide; kendinden şüphe etme, güvensizlik, özgüvende düşüş, depresyon, kaygı, yönelim bozukluğu ve psikoz gibi ciddi bazı psikolojik rahatsızlıkları ortaya çıkarma potansiyeli göz önünde bulundurulduğunda; gaslighting kavramının ve ilişkili dinamiklerin doğru bir şekilde anlaşılması önem kazanmaktadır.

2. BÖLÜM

2. ARAŞTIRMANIN TASARIMI

2.1. ARAŞTIRMANIN AMACI ve PROBLEMİ

Gaslight/ing olgusu uzun bir tarihçeye sahip olsa da bilimsel araştırmaların ilgi odağı haline gelmesi yakın bir tarihe dayanmaktadır. Alanyazında gaslighting hakkında yapılan çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. Diğer yakın partner istismarı çeşitlerine göre yeteri kadar araştırılmamış olan gaslighting kavramı, günümüzde bilgi/teknolojinin

yaygınlaşması ve alan yazında artan ilgi sebebiyle daha anlaşılır hale gelmeye başlamıştır. Buna karşın yine de gaslighting'i ölçen nicel bir ölçüm aracı çok yeni tarihli olarak Dickson, Ireland ve Birch (2023) tarafından oluşturulmuştur. Daha eski tarihli en işlevsel ölçüm aracı ise Stern (2007)'nin *The Gaslight Effect* (2007) kitabında yer alan 20 sorudan oluşan bir kontrol listesidir (Bhatti, Shuja, Aqeel, Bokhar, Gulzar, Fatima, Sama 2021). Bahse konu ölçüm aracının oluşturulması ile birlikte konuya ilişkin nicel araştırma sayısının artacağı düşünülmüştür.

Gaslighting'in ülkemizde de yakın denilebilecek tarihlerden itibaren çalışılmaya başlanmış olması, konunun güncel olduğunu ve bu konuda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Gaslighting eğiliminin yaygın olmasına karşın, sinsi ilerlediğinden fark edilmesinin zor olması, kişinin ruh sağlığını, kendisi ve diğerleriyle kurduğu ilişki kalitesini olumsuz etkilemesi göz önüne alındığında, bu kavramın daha iyi anlaşılmasının önemli olduğu değerlendirilmiştir. Bu nedenle de gaslighting ile ilişkili demografik faktörler ile kişilik özelliklerine dair mevcut alan yazın bilgilerinin bu geleneksel derleme kapsamında bir araya getirilmesinin hem gaslighting ile ilişkili dinamiklerin anlaşılması hem de konuya ilişkin olarak alan yazında daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulan kısımların görünür kılınması adına önemli olduğu düşünülmüştür.

2.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Gaslighting, buna maruz kalan kişinin kendisine olan inancını, gerçeklik algısını, iyi oluşunu ve güvenlik hissini ciddi düzeyde olumsuz etkileyebilen bir durumdur. Gaslighting davranışının, maruz kalan kişide kısa ve uzun vadede birçok olumsuz psikolojik etkileri olduğu göz önünde bulundurulduğunda; bu geleneksel derleme çalışması ile hangi kişilik özelliklerinin ve demografik faktörlerin romantik ilişkilerde gaslighting uygulama ve gaslighting davranışına maruz kalma ile ilişkili olduğuna dair betimsel bir temel oluşturmanın hem problemin daha iyi anlaşılması anlamında alan yazına katkı sağlayacağı hem de gaslighting mağdurlarına yönelik psikoterapi uygulamaları için kaynak oluşturabileceği düşünülmüştür.

2.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

1. Çalışmaya dahil edilen araştırmalar, romantik ilişkilerde gaslighting ile kişilik özellikleri ve demografik faktörler arasındaki ilişkileri inceleyen nicel ve nitel araştırma makaleleri ve tez çalışmaları ile sınırlandırılmıştır.

2. 2000-2023 yılları arasında Science Direct, Google Scholar, PubMed, Medline, Web of Science ve YÖK Tez Merkezi veri tabanlarından ve sadece tam metin haline ulaşılabilen çalışmalar bu geleneksel derleme kapsamına alınmıştır.

3. Sadece Türkçe ve İngilizce dillerindeki çalışmalar dahil edilmiştir.

4. Konuya ilişkin vaka analizleri, kitap ve bildiriler çalışmaya dahil edilmemiştir.

5. Örneklem grubu 18 yaş ve üstü bireyler ile sınırlandırılmıştır.

Bu çalışmanın tüm bu sınırlılıklara rağmen, gaslighting ile kişilik özellikleri ve demografik faktörler arasındaki ilişkilerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

2.4. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI

2.4.1. Karanlık Üçlü (Dark Triad)

Dark Triad (Karanlık Üçlü), Paulhus ve Williams'ın psikolojide en yaygın ele alınan ve kişiliğin karanlık yönünü temsil eden üç özelliği (narsisizm, psikopati ve makyavelizm) bir araya getirme önerisiyle geliştirilmiştir (Paulhus & Williams, 2002). Bu özelliklerin tümü normal (klinik olmayan/subklinik) kişilik özellikleri olup en belirgin ortak özellikleri; baskın, duygusuz (Aytaç, 2002), bencil ve manipülatif olma, ilişkilerinin yüzeysel ve çıkar odaklı olması şeklinde sıralanabilir (Özsoy&Ardıç, 2017). Bu özelliklerin, özellikle bireysel toplumlardaki bireyler için bazı olumlu sonuçları olsa da (liderlik, popülerlik ve sosyal statü gibi) (Hawley, 2003; Wai ve Tiliopoulos, 2012), antisosyal ve ahlak dışı davranışlara yatkınlığı temsil etmesi sebebiyle ilgili kişilik eğilimleri daha çok olumsuz olarak algılanmaktadır (Judge,

Piccolo ve Kosalka, 2009; Stead, Fekken, Key ve McDermot, 2012). Karanlık Üçlü özelliklerinin (Makyavelizm, Narsisizm, Psikopati), genel anlamda kadınlara kıyasla erkeklerde daha fazla görüldüğüne dair çalışmalar alanyazında mevcuttur (örn.; Prusik, Konopka, Kocur, 2021).

2.4.1.1 Makyavelistik Kişilik:

Makyavelizm kavramının temeli, Niccolo Machiavelli'nin çeşitli taktikler kullanarak siyasi güç elde etmesini ve bu gücü elinde tutabilmesini anlatan, politika alanında önemli bir kaynak olan Prens (1532) isimli kitabına dayanır (Paulhus ve Williams, 2002). Makyavelist kişilik özelliklerine sahip bireyler; amaçlarına ulaşmak için etik olup olmamasına bakmaksızın her türlü davranışta bulunabilecek bir yapıya sahiptirler. Şüphecilik, acımasızlık, yalan söyleme ve yalnızlaştırma gibi tutum ve davranışları sıklıkla sergileyen bu kişilik (Saltoğlu & Irak, 2020) ayrıca manipülatif davranma, duygusuzluk, stratejik olma gibi tutumlar sergilemeye de yatkındır. Karanlık Üçlüde yer alan diğer kişilik yapılarından en temel farkı, bu kişilerin dürtüsellikten ziyade stratejik ve planlı hareket etmeleridir (Jones ve Paulhus, 2011; Jones ve Paulhus, 2014).

2.4.1.2 Psikopatik Kişilik:

Alanyazında bu bireylerin karakteristik özellikleri; davranışlarının yıkıcı sonuçlarına ilişkin herhangi bir vicdani rahatsızlık duymama, alaycı, küçümseyici ve agresif tavırlar sergileme, sabırsız, uyumsuz ve dürtüsel olma, duygudan ve empatiden yoksun olma, başkalarıyla derin, sağlıklı ve uzun süreli ilişkiler kuramama, bağlılık ve sadakatten uzak olma şeklinde tanımlanmıştır (Paulhus & Williams, 2002). Narsisizmde olduğu gibi psikopatiden de kasıt subklinik psikopatidir. Yani bir klinik vaka/kişilik bozukluğu olarak değil bir kişilik eğilimi olarak ele alınmaktadır. Ülkemizde subklinik psikopatinin, narsisizm ve makyavelizme

kıyasla yeterince araştırılmadığı, bu alanda daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu söylenebilir (Özsoy & Ardıç, 2017).

2.4.1.3 Narsisistik Kişilik:

Karanlık Üçlüdeki en aydınlık değişken olarak değerlendirilen narsisizmin (Rauthmann ve Kolar, 2012) kökeni, Yunan mitolojisinde, kendi yansımına aşık olan ve ömür boyu ulaşamayacağı bu aşkı (kendisini) izleyerek ömrünü tüketen Narcissus'a dayanır (Rosenthal, 2010). Narsisistik özellikler; temelde normal ve patolojik olarak ikiye ayrılabilir. Narsisistik özellikler belli bir düzeyde yaşandığında, yani normal narsisizmde, kişinin kendisini iyi hissetmesini, kendisine değer vermesini sağlayan, özgüvenini destekleyen, eleştiri ya da övgüyle karşılaştığında özgüvenin minimum düzeyde etkilendiği bir yapılanma söz konusudur (Rozenblatt, 2022). Sağlıklı narsisizm olarak da ifade edilen bu durumda kişi, başkalarının düşüncelerinden çok kendi fikirlerine önem verir, takdir edilme, sevilme duygularını sağlıklı boyutta yaşar (Karaaziz, & Atak, 2013). Patolojik narsisizmde ise başkalarından gelen eleştiri ya da beğeniye karşı aşırı hassasiyet, özgüvenli, güçlü ve büyüklenmeci görüntünün altında aslında utanç, yetersizlik, güvensizlik gibi duygular, başkalarının gözünde eşsiz, biricik ve güçlü olmaya dair yoğun bir ihtiyaç duyma hali vardır (Ellis, 1898; Freud, 1914; Kohut, 1968; Kernberg, 1975). Narsisistik kişilik bozukluğu, ilk defa 'Tanrı Kompleksi' (Jones, 1913) isimli makalede tanımlanmıştır (McWilliams, 2017). Karanlık Üçlü içerisindeki narsisizm subklinik patolojik narsisizm olarak kabul edilebilir (Paulhus & Williams, 2002).

2.4.2 Karanlık Dörtlü (Dark Tetrad)

Zaman içerisinde Karanlık Üçlü kavramına eklenebilecek yeni bir kişilik özelliğinin ne olabileceği alanyazında tartışılmaya başlanmıştır. 'Empati yoksunluğu ve duygusuzluk' gibi özelliklerin, Karanlık Üçlü içerisinde yer alan kriterler ve diğer üç kişilik yapısı ile örtüşmesi sebebiyle de en yüksek fikir birliği 'Sadizm' etrafında şekillenmiştir (Karlsson ve Kajonius,

2020; Paulhus, Gupta ve Jones; 2021, Konc, Petrovic ve Dinic, 2022). Kavramın yaratıcıları da bunu dikkate alarak ‘Karanlık Dörtlü’ kavramını geliştirmiştir (Aytaç, 2021).

2.4.2.1 Sadist Kişilik:

En özet haliyle sadizm, kurbanın acı çekmesinden zevk almak anlamına gelmektedir. (Baumeister ve Campbell, 1999). Paulhus ve diğerleri ise, sadizmi karanlık dörtlüye dahil ederken; ‘diğerlerinin acı çekmesine sebep olmak veya acı çekerken izlemekten keyif almaya meyilli olmak’ şeklinde tanımlamıştır. Klinik olmayan sadistik kişilik özelliği günlük hayatta, şiddet içeren videolar izlemekten keyif alma, taciz, zorbalık gibi şekillerde karşımıza çıkabilir (Paulhus vd. 2021).

2.4.4. Yakın Partner Şiddeti

Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2021), resmi (evlilik) ve resmi olmayan (flört, evlilik dışı cinsel birliktelik) ilişkileri kapsayan Yakın Partner Şiddetini; yakın partner veya eski partner tarafından gerçekleştirilen fiziksel saldırı, cinsel zorlama, psikolojik istismar ve kontrol davranışlarını kapsayan, fiziksel, psikolojik veya cinsel anlamda zarara yol açan davranışlar olarak tanımlanmıştır. Şiddetin bir alt türü olan ve ‘psikolojik istismar ve kontrol’ içeren doğası gereği gaslighting ile bağlantılı görülen ‘Yakın Partner Şiddeti’ kavramı, alanyazında ‘Partner İstismarı/Flört Şiddeti’ gibi isimlerle de anılmaktadır. Yakın Partner Şiddeti, toplumsal bir sağlık problemi olarak ele alınması ve çözümünde ulusal ve uluslararası birçok kurum ve kuruluşun iş birliği içinde hareket etmesi gereken bir olgudur (Dünya Sağlık Örgütü, 2002).

2.4.5. Beş Faktör Kişilik Modeli (Big Five)

Beş Faktör Kişilik Modeli; Dışadönüklük, Uyumluluk, Sorumluluk, Nevrotiklik ve Deneyime Açıklık özelliklerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş bir kişilik modelidir (Costa & McCrae, 1992).

Dışadönüklük; insanlarla iletişime geçmeyi seven, sosyal, konuşmaya yatkın, heyecanlı ve sıcakkanlı gibi özelliklerle karakterizedir. Uyumluluk; başkalarına yardım etmekten hoşlanan, nazik, geçimi kolay, yumuşak başlı, saygılı, merhametli gibi özellikler barındırır. Duygusal Denge (nevrotiklik); duygusal anlamda iniş çıkışlardan ziyade dengede olma halini tarif eder. Nevrotiklik düzeyi yüksek olan kişiler; depresif, kaygılı, öfkeli, gergin ve huzursuz hissedebilmektedir. Sorumluluk; çaba gösterme, sorumluluk bilinci, titizlik, iç disipline sahip olma ve planlı hareket etme ile tanımlanır. Deneyime Açıklık ise yeni fikirlere açık olma ve değişiklikten hoşlanma, esnek düşünebilme, yaratıcı, üretken, bağımsız olabilme ile ilişkilidir. (Costa & McCrae, 1992).

2.4.6. Gaslighter ve Gaslightee

Gaslighter, gaslighting uygulayan kişiyi; gaslightee ise gaslighting'e maruz kalan kişiyi ifade etmektedir.

3. BÖLÜM

YÖNTEM VE GEREÇ

3.1. GELENEKSEL DERLEME

Geleneksel derleme, bir konu hakkında yayınlanmış birden fazla çalışmanın bulgu ve sonuçlarının belirli bir yöntem kullanmadan incelenerek özetlendiği, alanyazındaki genel eğilimin ortaya konularak çıkarımların yapıldığı çalışmalardır (Karaçam, 2013). Genellikle o alanda uzman olan kişiler tarafından yazılan geleneksel derlemeyi tanımlamak için 'literatür taraması, kavramsal çözümleme, inceleme' gibi kavramlar da kullanılmaktadır (Yılmaz, 2021). Geleneksel derleme yazılırken; araştırılan konu hakkında yazarın görüşünü destekleyen ve desteklemeyen sonuçlar bir araya getirilerek çalışmaya dahil edilir. Böylece konu hakkında

daha önce yapılmış çalışmalar bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilerek, çalışmalardaki boşluklar, bağlantılar, tutarsızlıklar ortaya konulmuş olur (Yılmaz, 2021).

Geleneksel derlemelerin, taraflı olabilme, alan yazın taramasının yeterince yapılmaması, yöntemin iyi tanımlanmaması ve genellenebilirliğinin sınırlı olması gibi sebeplerle bilimsel kanıt niteliği düşük kabul edilse de bir konuyu tanımlaması ve genel hatlarıyla özetlemesi, konu ile ilgili birincil kaynakları ve araştırma makalelerini içermesi ve güncel alanyazındaki boşlukları ortaya koyması bakımından son derece önemli çalışmalardır (Yılmaz, 2021). Geleneksel derlemede yazar, bilimsel olarak kabul edilmiş kuram ve çalışmalara dayanarak yaratıcı bir bakış açısıyla fikirlerini sunmaya çalışmalıdır (Yılmaz, 2021).

3.2. ARAŞTIRMA SORULARI

Bu derleme çalışmasının amacı doğrultusunda temel araştırma soruları;

- 1- Gaslighting ile ilişkili kişilik özellikleri nelerdir?
- 2- Gaslighting ile ilişkili demografik faktörler nelerdir?
- 3- Gaslighter ve gaslightee'ler kişilik özellikleri ve demografik faktörler bakımından farklılaşmakta mıdır?

Olarak belirlenmiştir.

3.3. DAHİL ETME KRİTERLERİ

Bu geleneksel derlemeye;

- Örneklemi yalnızca 18 yaş ve üstü bireylerin oluşturduğu,
- Romantik İlişki Bağlamını ele alan,
- 2000-2023 yılları arasında yapılmış,
- Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı,

- Türkçe ve İngilizce dilinde yayımlanan,

Çalışmalar dahil edilmiştir.

3.4. HARİÇ TUTMA KRİTERLERİ

- 2000 yılı öncesi yapılmış çalışmalar,
- Sistematik derleme, geleneksel derleme, bildiriler, meta analiz çalışmaları, kitap ve kitap bölümleri,
- Türkçe ve İngilizce dilleri dışında yapılmış çalışmalar,
- Romantik ilişki haricindeki ilişki bağlamlarını inceleyen çalışmalar,

Bu geleneksel derlemenin kapsamı dışında bırakılmıştır.

3.5. TARAMA YILLARI

Bu araştırma, 2000-2023 yılları arasında yapılan çalışmaları kapsamaktadır. Alan yazın tarama işlemi 29 Aralık 2023 tarihinde tamamlanmıştır.

3.6. TARAMA STRATEJİSİ VE VERİ TABANLARI

Bu çalışmada anahtar kelimeler (gaslighting) AND (personality) AND ('romantic relations' OR 'intimate partnership'); (gaslighting) AND (kişilik) AND ('romantik ilişkiler' OR 'yakın ilişkiler') olarak belirlenmiş olup; "Science Direct", "Google Scholar", "Medline", "PubMed "YÖK Tez Merkezi" ve "Web of Science" elektronik veri tabanlarında ilgili anahtar kelimeler ile tarama yapılmıştır.

3.7. VERİLERİN ÇIKARILMASI

Bu çalışma için belirlenen anahtar kelimeler ile “Science Direct”, “Google Scholar”, “Medline”, “PubMed “YÖK Tez Merkezi” ve “Web of Science” veri tabanlarında yapılan alanyazın taramasında toplam 539 sonuca ulaşılmıştır.

Ulaşılan çalışmaların 400 tanesi romantik ilişki bağlamında olmaması, 1 Tanesi İngilizce veya Türkçe olmaması, 54 tanesi 18 yaşın altındaki katılımcıları dahil etmesi, 50 tanesi araştırma makalesi veya tez olmaması, 19 tanesi de derleme konusunun dışında olması sebebiyle elenmiştir. Elenen 524 çalışmanın 165 tanesi başlıktan, 298 tanesi özetten, 61 tanesi ise içerikten elenmiştir.

3.8. ARAŞTIRMAYA DAHİL EDİLEN ÇALIŞMALARIN ÖZELLİKLERİ

Bu çalışmaya dahil edilen makalelerin; yazar, yayın yılı, konu, çalışmanın yapıldığı ülke bilgileri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Derlemeye Katılan Araştırmaların Özellikleri

Makale Yazarı	Makale Yılı	Çalışmanın Yapıldığı Ülke	Çalışmanın Konusu
Arabi	2023	Amerika	Kişilik özellikleri ile TSSB ve gaslighting
Carton & Egan	2017	İngiltere	Yakın Partner Şiddeti (gaslighting) ve kişilik ilişkisi
Ertürk & Arıkan	2022	Türkiye	Duygusal Manipülasyon (gaslighting), kişilik özellikleri sosyodemografik faktörler
Esin	2022	Türkiye	Duygusal Manipülasyon (gaslighting) ve sosyodemografik faktörler
Ghani	2011	Kanada	Duygusal Manipülasyon (gaslighting)ve sosyodemografik faktörler <i>Nitel çalışma</i>
Gökçe	2022	Türkiye	Gaslight ve sosyodemografik faktörler
Grave & Samp	2021	Amerika	Gaslight ve sosyodemografik faktörler
Hightower	2017	Amerika	Gaslight ve kişilik ilişkisi
Klein	2022	Kanada	Romantik İlişkilerde Gaslight (sosyodemografik faktörler) <i>Nitel Çalışma</i>
Kuru	2022	Türkiye	Duygusal Manipülasyon (gaslighting) ve sosyodemografik faktörler
Li & Samp	2023	Amerika	Gaslight ve sosyodemografik faktörler
March	2023	Avustralya	Gaslight ile kişilik özellikleri ve sosyodemografik faktörlerin ilişkisi
Miano	2021	İtalya	Gaslight ile kişilik özellikleri ve sosyodemografik faktörlerin ilişkisi
Shousha	2023	Mısır	Gaslight a maruz kalan kadınların deneyimleri <i>Nitel çalışma (gaslighter kişilik eğilimleri)</i>
Sweet	2019	Amerika	Gaslight ve sosyodemografik faktörler <i>Nitel çalışma</i>

Bu derlemeye toplam 15 çalışma dahil edilmiştir. Dahil edilen çalışmaların 4 tanesi Türkçe, 11 tanesi İngilizce dilinde yayınlanmıştır. Çalışmaların 4 tanesi nitel, 11 tanesi nicel araştırmadır.

Yapılan tarama sonucunda dahil edilen çalışmaların 2011 yılı ve sonrasında yapıldığı görülmüştür. Bu geleneksel derlemeye; 2011 yılından bir, 2017 yılından iki, 2019 yılından iki, 2021 yılından bir, 2022 yılında beş ve 2023 yılında dört çalışma dahil edilmiştir.

Geleneksel derlemeye dahil edilen 15 çalışmanın dört tanesi Türkiye’de gerçekleştirilmiştir. Diğer çalışmaların; beş tanesi ABD, 1 tanesi İngiltere, iki tanesi Kanada, bir tanesi İtalya, bir tanesi Mısır, bir tanesi Avustralya’da gerçekleştirilmiştir. İngiltere’de yapılmış çalışmaya farklı etnik kökenden katılımcılar dahil olmuştur. Amerika’da yapılmış bir çalışma ise farklı cinsel yönelimli katılımcılarla gerçekleştirilmiştir.

Geleneksel derlemeye dahil edilen 15 çalışmanın dört tanesinde gaslighting ve kişilik özellikleri ilişkisi; (Arabi,2023; Carton & Egan, 2017; Hightower, 2017; Shousha, 2023), sekiz tanesinde gaslighting ve sosyodemografik faktörler ilişkisi; (Esin, 2022; Ghani, 2011; Gökçe, 2022; Grave & Samp, 2021; Klein, 2022; Kuru, 2022; Li & Samp, 2023; Sweet, 2019) üç tanesinde ise gaslight ile hem kişilik özellikleri hem de sosyodemografik faktörler ilişkisi; (Ertürk & Arıkan, 2022; March ve ark., 2023; Miano ve ark., 2019) incelenmiştir.

3.9. ARAŞTIRMADAKİ KATILIMCILARIN ÖZELLİKLERİ

Bu geleneksel derlemeye dahil edilen çalışmalardaki katılımcıların sayısı, niteliği, cinsiyet ve yaşları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Derlemeye katılan araştırmalardaki katılımcıların özellikleri

Makale Yazarı	Makale Yılı	Katılımcı Niteliği	Katılımcı Sayısı	Kadın	Erkek	Katılımcıların Yaşları
Arabi	2023	Yetişkin	1294 (14 belirtmeyen)	1214	66	21-83
Carton & Egan	2017	Yetişkin	128	105	23	18 yaş ve üstü
Ertürk & Arıkan	2022	Yetişkin	497	394	103	18 yaş ve üstü
Esin	2022	Yetişkin	353	187	166	18-65
Ghani	2011	Yetişkin	12	6	6	18-35
Gökçe	2022	Yetişkin Kadın	234	234	-	18-67
Graves & Samp	2021	Yetişkin	298	216	82	Ortalama 19
Hightower	2017	Yetişkin Kadın	40	40	-	25-55
Klein	2022	Yetişkin	65	48	17	18-69 Ort. 29
Kuru	2022	Yetişkin	442	221	221	18-29
Li & Samp	2023	Yetişkin	365 LGBT+			
March	2023	Yetişkin	315	196	119	18-82 Ort. 42
Miano	2019	Yetişkin	250	126	124	18-30
Shousha	2023	Yetişkin Kadın	27	27	-	24-54 Ort. 35,5
Sweet	2019	Yetişkin Kadın	43	43	-	Ortalama 41

Bu geleneksel derleme çalışmasına dahil edilen araştırmaların verileri toplam 4363 katılımcıdan elde edilmiştir. Geleneksel derlemeye dahil edilen çalışmalardan en az sayıda katılımcının dahil edildiği çalışma 12 kişinin dahil edildiği Ghani (2011)'in nitel çalışmasıdır. Nicel araştırmalar içerisinde ise en az katılımcıya sahip olan çalışma, 40 kişi ile yürütülen Hightower (2017)'in çalışması iken; en fazla katılımcıya sahip olan araştırma 1294 kişi ile yürütülen Arabi (2023)'nin çalışmasıdır. Geleneksel derlemeye dahil edilen çalışmalardan elde edilen veriler, 18 yaş ve üzerindeki katılımcılara aittir. Bu katılımcılar evli, halihazırda flört ilişkisi olan ve geçmişte flört ilişkisi olanlar olabilmektedir. Ayrıca çalışmada farklı etnik köken ve cinsel yönelime sahip katılımcılar da mevcuttur.

4. BÖLÜM

TARTIşMA

4.1. DERLEME ALIşMASINDA ELDE EDİLEN BULGULARIN TARTIşILMASI

Alanyazın bölümünde de belirtildiği gibi, romantik ilişkilerde gaslight/ing ve kişilik özellikleri ile ilgili yapılan çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Bu nedenle bu derleme çalışmasına nicel araştırmaların yanı sıra nitel araştırmaların da dahil edilmesi gerekli grlmştr. Bu çalışmada, romantik ilişki bağlamında bir duygusal manipülasyon türü olan gaslighting davranışının, kişilik eğilimleri ve demografik faktörler ile ilişkisinin incelendiği araştırmaların derlenmesi, böylece gelecekte konuyla alakalı yapılacak çalışmalara bir temel oluşturulması amaçlanmıştır. Bu derlemeye dahil edilen 15 çalışmanın dört tanesinde gaslighting ve kişilik özellikleri ilişkisi; (Arabi, 2023; Carton & Egan, 2017; Hightower, 2017; Shousha, 2023), sekiz tanesinde gaslighting ve sosyodemografik faktörler ilişkisi; (Esin, 2022; Ghani, 2011; Gökçe, 2022; Grave & Samp, 2021; Klein, 2022; Kuru, 2022; Li & Samp, 2023; Sweet, 2019)  tanesinde ise gaslight ile hem kişilik özellikleri hem de sosyodemografik faktörler ilişkisi; (Ertürk & Arıkan, 2022; March ve ark., 2023; Miano ve ark., 2019) incelenmiştir.

Gashlighting ile sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişkilere dair, özellikle de gashlighting ve cinsiyet boyutuna ilişkin olarak alan yazında çelişkili bulgular mevcuttur. Sweet (2019), gerçekleştirdiği nitel araştırmanın bulgularından hareketle; erkeklerin gaslighting uygulamaya, kadınların ise maruz kalmaya daha yatkın olduğunu ifade etmiştir. Yazarın görüşüne göre gaslighting uygulayanlar, cinsiyet tabanlı stereotipleri harekete geçirip, yapısal ve kurumsal eşitsizlikleri kurbanı karşı kullanarak kurbanın gerçeklik algısını manipüle etmektedirler. Söz konusu tespitler, gaslighting'ın toplumsal cinsiyet rolleri temelinde oluşan güç eşitsizliğinin hakim olduğu ilişkilerde ortaya çıktığını göstermektedir. March, Kay, Dinic, Wagstaff, Grabaovaci, Jonason (2023) tarafından yapılan araştırmada da kadınlarla kıyaslandığında erkekler, gaslighting taktiklerinin uygulamasını daha kabul edilebilir bulmuşlardır. Ghani (2011)'in nitel çalışmasındaki katılımcıların nerede ise tamamı, kendilerine verilen senaryolardaki gaslighting uygulayan kişinin cinsiyetini erkek olarak tahmin etmişlerdir. Söz konusu bulgu da maskülen cinsiyet rollerinin, algısal düzeyde gaslighting uygulama ile eşleştirildiğine işaret etmektedir.

Söz konusu bulguları destekler nitelikte ülkemizde Esin (2022)'nin duygusal Manipülasyon (gaslighting) ile sosyodemografik değişkenlerin ilişkisini incelediği çalışmasında; cinsiyet, yaş, eğitim, büyüdüğü şehir gibi alanlarda cinsiyetler arası anlamlı düzeyde farklılaşmalar bulunmuştur. Erkek katılımcıların kadınlara, 34-41 yaşındaki katılımcıların; 18-25, 26-33 ve 42 yaş üstüne, yüksek lisans mezunlarının diğer eğitim gruplarına göre ve son olarak şehirde büyüyenlerin, kasaba ve büyük şehirde büyüyenlere göre anlamlı derecede yüksek duygusal manipülasyon puanları aldıkları tespit edilmiştir.

Buna karşın, alan yazında kadınların erkeklere göre daha fazla gaslighting davranışına maruz kaldığına ilişkin yaygın kuramsal inanış ve bunu destekleyici bazı araştırma sonuçları (örn.; Abramson, 2014; Gas & Nichols, 1988; Sweet, 2019) ile çelişir şekilde; Miano, Bellomare & Genova (2019) cinsiyet ve yaş ile gaslighting'e maruz kalma arasında anlamlı

bir ilişki olmadığını bulmuşlardır. Araştırmacılar, yaş ile ilgili bulguyu; yaş sosyodemografik değişkeninin ergenlik döneminde etkili olup yetişkinlikte sabit kalması ile açıklamışlardır. Cinsiyet konusundaki bulgularına ilişkin olarak ise ilgili bulguların psikolojik şiddetin dönüşümlülüğü ve her iki cinsiyette benzer oranlarda görülmesine ilişkin geçmiş araştırma sonuçları tarafından desteklendiğini ifade etmişlerdir. Gaslighting'in bir dizi araştırmacı tarafından psikolojik yakın partner şiddetinin bir türü olarak görülmesine (örn.; Gökçe, 2022; Sweet, 2019) karşın, kendine has özellikleri olan, kontrol ve manipülasyon odaklı bir psikolojik şiddet türü olduğu göz önüne alındığında, Miano ve ark. (2019)'nın ilgili sonuçlarının geçerliliğini desteklemek için genel olarak psikolojik şiddet ile cinsiyet ilişkisini araştıran çalışmalardan çok, doğrudan gaslighting'e maruz kalma ile cinsiyet ilişkisini inceleyen araştırma bulgularına ihtiyaç olduğu değerlendirilmiştir.

Gökçe (2022), kadınlarda gaslightinge maruz kalmanın sosyodemografik değişkenlerle ilişkisini araştırdığı çalışmasında; gaslightinge maruz kalmanın eğitim düzeyi ve medeni duruma göre farklılaştığı ancak yaş, meslek, çalışma durumu, gelir düzeyi ve çocuk sahibi olma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Söz konusu bulgulara göre; lise mezunu kadınların gaslighting'e maruz kalma düzeyi, önlisans/lisans mezunu kadınlardan, bekar kadınların gaslightinge maruz kalma düzeyi de evli olanlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Li & Samp (2023) ise LGBT+ bireylerin gaslighting'e maruz kalma deneyimleri ile demografik özelliklerin ilişkisini araştırdıkları çalışmalarında, gaslighting'e maruz kalmanın cinsiyet, yaş, ırk, eğitim ve gelir düzeyi gibi faktörlerle ilişkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Sosyodemografik özelliklere ilişkin söz konusu bulgular bir arada incelendiğinde; konuya ilişkin gelecekte daha fazla araştırma yapılması önerilmektedir. Bunun yanı sıra, alan yazında gaslighting'e maruz kalanların, gaslighter'lar tarafından genelde toplumsal olarak olumsuz feminen özellikler ile (zayıf karakterli, duygusal olarak dengesiz vb.) yaftalandıklarına

ilişkin bilgiler (Sarkis, 2018; Stern, 2007) göz önüne alındığında, gaslighting uygulayan ve buna maruz kalanların cinsiyetlerinden çok, cinsiyet stereotiplerine toplumsal olarak atfedilen güç eksenli özelliklerin gaslighting uygulama ve buna maruz kalma ile daha yakından ilişkili olabileceği de düşünülmüştür.

Li & Samp (2023) çalışmasında, yukarıda bahsedilen sosyodemografik değişkenlere ilişkin bulguların yanı sıra, içselleştirilmiş cinsel damgalanma ve düşük ilişki doyumu ile gaslighting'e maruz kalma arasında pozitif korelasyon olduğu bulunmuştur. Bunun yanı sıra yazarlar, olumlu bir LGBT kimliğine sahip olan, sosyal desteği güçlü ve güç dengesizliği içermeyen ilişkiler yaşayan LGBT+ bireylerin gaslighting'e maruz kalma düzeylerinin diğer katılımcılara göre daha düşük olduğunu da tespit etmişler ve ilişki faktörlerinin diğer sosyodemografik faktörlere göre özünde kontrol odaklı bir kavram olan gaslighting'e maruz kalma üzerinde daha etkili olabileceğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Klein (2022) de gerçekleştirdiği nitel araştırmada; araştıma grubu özelinde gaslighting uygulayanların ağırlıklı olarak beyaz ırktan, Avrupa kökenli, heteroseksüel ve yaşça kurbanlardan daha büyük erkeklerden oluştuğunu belirlemiş, toplumsal olarak ayrıcalıklı bir statüye sahip olarak nitelendirdiği ilgili gaslighter grup profilinden hareketle de gaslighting uygulamanın sosyal güç ile ilişkili olabileceğini öne sürmüştür. Graves & Samp (2021) de güç dengesizliği olan romantik ilişkilerde gaslighting davranışının, güç eşitliği olan ilişkilere kıyasla daha yoğun biçimde ortaya çıktığını tespit etmişlerdir. Graves ve Samp (2021) in odaklandığı güç kavramı, ilişki bağılılığı ile ilişkili bir güç kavramıdır ve bağılılık/bağımlılık gücü (dependency power) olarak tanımlanmaktadır. Örneklendirmek gerekirse; romantik ilişki içerisindeki A ve B kişilerinden A'nın ilişki bağılılığının düşük, B'nin ise yüksek olduğu ve aynı zamanda B'nin alternatif partner bulma olasılığının da düşük olduğu bir ilişkide, A'nın bağılılık gücü yüksek olarak betimlenmektedir. Kuru (2022) de ilişki doyumu, duygusal manipülasyon (gaslighting) ve ilişki bağılılığı arasındaki ilişkileri araştırdığı çalışmasında, cinsiyetten bağımsız olarak

duygusal manipölasyon (gaslighting) ile ilişki doyumunu ve bağlılık arasında anlamlı negatif bir ilişki olduğunu bulmuştur. İlişki niteliği-gaslighting ilişkisine ilişkin söz konusu bulgular, kısıtlı olmakla birlikte, tutarlı bir biçimde romantik ilişkide partnerler arasındaki güç dengesizliğinin gaslighting davranışının ortaya çıkışı ile pozitif yönde ilişkili olabileceğine işaret etmektedir.

Alanyazında kişilik özellikleri ile gaslighting davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma sayısı oldukça sınırlıdır. Söz konusu araştırmaların aşağıda özetlendiği üzere, Karanlık Üçlü/Dörtlü dışında farklı kişilik özelliklerine odaklandığı görölmüştür; March ve ark. (2019) ile Arabi (2023) sırası ile Karanlık Dörtlü (Dark Tetrad) ve Karanlık Üçlü özelliklerine, Carton ve Egan (2017) Karanlık Üçlü ve Beş Faktör Kişilik Modeline, Ertürk & Arıkan (2022); borderline kişilik yapılanmasına, Hightower (2017); yüksek duyusal işlem hassasiyeti, engelleyici kaygı ve nevrotikliğe, Miano (2019) ise; aslighting uygulayanın (gaslighter) psikotizm ile, maruz kalanın (gaslightee) ise disinhibisyon ile ilişkisine odaklanmıştır.

March ve ark. (2023); gaslighting uygulamanın kabul edilebilirliği ile Karanlık Dörtlüde (Dark Tetrad) yer alan tüm kişilik özellikleri (narsisizm, psikopati, makyavelizm ve sadizm) arasında pozitif korelasyon bulunduğunu; birincil psikopati, sadizm ve makyavelist taktiklerin aynı zamanda gaslighting uygulama davranışını yordadığını tespit etmişlerdir. Bunun yanı sıra aynı araştırmada, depresif (kırılgan) narsisizm eğilimleri yüksek olan erkeklerin, gaslighting uygulamayı en yüksek düzeyde kabul edilebilir bulan grup olduğu da ulaşılan sonuçlar arasındadır. Yazarlar, söz konusu bulguyu, depresif narsisistlerin reddedilmeye ilişkin aşırı hassasiyetleri ve gaslighting uygulamanın, partnerlerinden gelebilecek ve kendilik imajlarını zedeleyerek utanç uyandırabilecek olası negatif geri bildirimlerden korunmanın bir yolu olarak görebilecekleri varsayımı ile açıklamışlardır. Sousha (2023)'ün nitel araştırmasında da 27 kadın katılımcının nerede ise tamamı, kendilerine gaslighting uygulayan eski partnerlerini

kibirli, yukarıdan bakan, eleştiriye kapalı, sürekli övgü bekleyen vb. narsisistik kişilik eğilimleri ile ilişkili özellikler ile tanımlanmışlardır.

Arabi (2023)'nin çalışmasında, romantik partneri tarafından duygusal istismara maruz kalanların neredeyse tamamı (%95.1), gaslighting gibi manipülatif deneyimler yaşadıklarını bildirmiştir. İlgili çalışmada gaslighting, diğer manipülasyon taktiklerine göre (aşk bombardımanı, kıskançlığın tetiklenmesi ve duvar örme) en yüksek düzeyde ifade edilen manipülasyon türü olmuştur. Söz konusu çalışmada, konuya ilişkin diğer araştırma bulguları ile çelişir şekilde gaslighting uygulama ile büyüklenmeci narsisist, depresif narsisist ve psikopati eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ancak gaslighting'in ilgili çalışmada bir ölçek ile değil de tek bir soru ("partneriniz size, kendi gerçekliğinizden şüphe duymanıza yol açacak şekilde davranıyor mu?") ile ölçüldüğü göz önüne alındığında, March vd. (2023)'ün de belirttiği gibi bahse konu bulguların güvenilirliğinin düşük olduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

Carton & Egan (2017) çalışmasında; gaslighting'i psikolojik istismar ve yakın partner şiddeti kapsamında ele almış ve Beş Faktör Kişilik (Big Five) bileşenlerinden biri olan 'Uyumluluk' eğiliminin düşüklüğünün gaslighting davranışının temel yordayıcısı olduğunu tespit etmiştir. Söz konusu çalışmada; Karanlık Üçlü (Dark Triad) bileşenlerinden olan psikopatinin de gaslighting uygulama ile pozitif ilişki gösterdiğini bulunmuştur. Buna göre bireyin psikopati eğilimi arttıkça, gaslighting uygulama düzeyi de artmaktadır. Ertürk & Arıkan (2022) çalışmasında ise borderline kişilik örgütlenmesi ile kontrol ve duygusal manipülasyon (gaslighting) arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Miano ve ark., (2019) çalışması; gaslighting ile hem kişilik özellikleri hem de sosyodemografik özelliklerin ilişkisini inceleyen birkaç çalışmadan birisidir. Söz konusu çalışmada hem gaslighter'ın hem de gaslightee'nin empati eksikliği (detachment), dürtüsellik (disinhibition), antagonist (düşmanca) ve psikotiklik (psikotizm) eğilimleri ile gaslighting

davranışları arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. İlgili araştırma sonuçlarına göre hem gaslighter'ın empati eksikliği, dürtüsellik ve psikotiklik eğilimleri hem de gaslightee'nin antagonist, dürtüsellik ve psikotiklik eğilimleri ile gaslighting davranışları arasında pozitif ilişki bulunmaktadır.

Hightower (2017) ise çalışmasında; yüksek duyuşal işleme hassasiyeti, engelleyici kaygı ve nevroitiklik (duyuşal denge) özelliğinin bireyi gaslighting'e maruz kalmaya açık hale getirdiğı bulgusuna ulaşmıştır.

Karanlık Üçlü/Karanlık Dörtlü-gaslighting ilişkisine ilişkin Carton ve Egan (2017) ve March ve ark. (2019) un bulguları duyuşal manipölasyon ile Karanlık Üçlü ilişkisine dair (örn.; Grieve ve Mahar, 2010; Hyde ve Grieve, 2014) geçmiş alan yazın bulguları ile uyumludur. Arabi (2023)'ün çalışmasında ise gaslighting'in ölçümlenmesi açısından metodolojik bir sıkıntı bulunmaktadır. Diğer araştırmaların herbiri ise farklı bir kişilik özelliklerine odaklanmıştır.

4.2. DERLEME ÇALIŞMASININ GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ

Güçlü yönler;

1. Bu çalışmada alanyazın taraması ve dahil etme/dışlama kriterleri sistematik derleme usulüne göre uygulanmış, bu da literatürdeki uygun çalışmaların titizlikle seçilmesini sağlamış ve çalışmanın güvenilirliğini artırmıştır.
2. Bu derleme, toplamda altı veri tabanından son 23 yılda yapılmış çalışmalarla geniş bir bilgi tabanı oluşturmuştur.
3. Yapılan alanyazın taraması sonucunda çıkan çalışmaların büyük bir kısmına ulaşılabilmiş olması da bu derlemenin güçlü yönlerindedir.

Zayıf yönler;

1. Bu çalışmada son 23 yıldaki Türkçe ve İngilizce çalışmalar dahil edilerek geniş bir tabanda tarama yapılmış olsa da; dil, yaş, bağlam veya yayın tarihi gibi sınırlamalar, derlemenin kapsamını daraltabilmektedir. Bu tür sınırlamalar, potansiyel olarak önemli bilgilerin gözden kaçmasına neden olabilmektedir.
- 2- Alan yazında gaslighting ile kişilik eğilimleri ve demografik faktörlerin ilişkisini inceleyen araştırmaya sayının kısıtlı oluşu tüm değişkenler açısından tam anlamı ile net bir resim ortaya koymayı sınırlandırmaktadır.

Belirli kısıtlılıkları olmasına karşın bu çalışma; romantik ilişkilerde gaslighting ile kişilik özellikleri ve demografik faktörler arasındaki ilişkiye dair mevcut alanyazın bulguları çerçevesinde betimleyici bir temel ortaya koyabilmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tartışma bölümünde de belirtildiği gibi; alanyazında gaslighting davranışı ile kişilik özellikleri ve sosyodemografik özelliklerin ilişkisini inceleyen çalışmalar hem oldukça sınırlıdır hem de bulgular çelişkilidir. Sosyodemografik özelliklerden yaş ile gaslighting ilişkisinin araştırıldığı çalışmalardan; Li & Samp (2023), Gökçe (2022), Miano ve ark. (2019) birbiri ile tutarlı olacak şekilde gaslighting davranışının yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediğini bulmuşlardır. Buna karşın, Esin (2022), 34-41 yaş grubundaki katılımcıların gaslighting uygulama eğiliminin diğer yaş gruplarındaki katılımcılara kıyasla daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Cinsiyet ile gaslighting ilişkisinin araştırıldığı sınırlı sayıdaki çalışmalarda ise benzer şekilde tutarsız sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin; Miano ve ark. (2019), gaslightinge maruz kalma konusunda cinsiyetin önemli bir belirleyici

olmadığını ifade ederken, Sweet (2019), erkeklerin gaslighting uygulamaya, kadınların ise maruz kalmaya daha yatkın olduğunu ifade etmiştir. Gaslighting ile meslek, eğitim düzeyi, çocuk sayısı vb sosyodemografik değişkenlerin ilişkisine odaklanan çalışma sayısı ise sadece bir veya iki olup (Esin, 2022; Gökçe 2022), bulgular herhangi bir yorum çıkarmak için yeterli değildir.

Sosyodemografik özelliklere ilişkin söz konusu bulgular bir arada incelendiğinde; konuya ilişkin gelecekte daha fazla araştırma yapılması önerilmektedir. Bunun yanı sıra cinsiyet ile ilişkili bulgular kapsamında ise alan yazında gaslighting'e maruz kalanların, gaslighter'lar tarafından genelde toplumsal olarak olumsuz feminen özellikler ile (zayıf karakterli, duygusal olarak dengesiz vb.) yaftalandıklarına ilişkin bilgiler (Sarkis, 2018; Stern, 2007) göz önüne alındığında, gaslighting uygulayan ve buna maruz kalanların cinsiyetlerinden çok, cinsiyet stereotiplerine toplumsal olarak atfedilen güç eksenli özelliklerin gaslighting uygulama ve buna maruz kalma ile daha yakından ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Bahse konu olasılık dolaylı yoldan, ilişkideki güç dengesi- gaslighting ilişkisine dair kısıtlı araştırma bulguları ile de uyumludur.

İlişki niteliği-gaslighting ilişkisine dair Li ve Samp (2023), Klein (2022), Graves ve Samp (2021) ve Kuru (2022)'nin araştırma sonuçları net bir sonuç çıkarmak için yeterli olmamakla birlikte, söz konusu bulgular birlikte değerlendirildiğinde; romantik ilişkide partnerler arasındaki güç dengesizliğinin gaslighting davranışının ortaya çıkışı ile pozitif yönde ilişkili olabileceğine işaret etmektedir.

Alanyazında kişilik özellikleri ile gaslighting davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma sayısı oldukça sınırlıdır. Söz konusu araştırmaların, aşağıda özetlendiği üzere, Karanlık Üçlü/Dörtlü dışında farklı kişilik özelliklerine odaklandığı görülmüştür; March ve ark. (2019) ile Arabi (2023) sırası ile Karanlık Dörtlü (Dark Tetrad) ve Karanlık Üçlü özelliklerine, Carton ve Egan (2017) Karanlık Üçlü ve Beş Faktör Kişilik Modeline, Ertürk & Arıkan (2022);

borderline kişilik yapılanmasına, Hightower (2017); yüksek duyuşal işlem hassasiyeti, engelleyici kaygı ve nevroklikęe, Miano (2019) ise; gaslighting uygulayanın (gaslighter) psikotizm ile, maruz kalanın (gaslightee) ise disinhibisyon ile ilişkisine odaklanmıştır.

Karanlık Üçlü/Karanlık Dörtlü-Gaslighting ilişkisine ilişkin Carton ve Egan (2017) ve March ve ark. (2019) un bulguları duyuşal manipölasyon ile Karanlık Üçlü ilişkisine dair (örn.; Grieve ve Mahar, 2010; Hyde ve Grieve, 2014) geğmiş alan yazın bulguları ile uyumludur. Arabi (2023)'ün çalışmasında ise gaslighting'in ölçümlenmesi açısından metodolojik bir sıkıntı bulunmaktadır. Gelecekte genel olarak hem mevcutta kısıtlı sayıda çalışılmış olan hem de henüz çalışılmamış olmakla birlikte gaslighting ile ilişkili olabilecek kişilik özelliklerine odaklanan farklı araştırmaların yapılmasının, kişilik eğilimleri-gaslighting ilişkisine dair daha kesin bir resim sunulmasını sağlamak açısından faydalı olacağı düşünölmüştür.

KAYNAKA

- Abramson, K. (2014). Turning up the lights on gaslighting. *Philosophical perspectives*, 28, 1-30.
- Apostolou, M., Kasapi, K., & Arakliti, A. (2015). Will they do as we wish? An investigation of the effectiveness of parental manipulation on mating behavior. *Evolutionary Psychological Science*, 1, 28-36.
- Arabi, S. (2023). Narcissistic and psychopathic traits in romantic partners predict post-traumatic stress disorder symptomology: Evidence for unique impact in a large sample. *Personality and Individual Differences*, 201, 111942.
- Atay, S. (2009). Narsistik Kişilik Envanteri'nin Türkçe'ye Standardizasyonu. *Gazi University Journal of Economics & Administrative Sciences*, 11(1), 181-196.

- Aytaç, M. B. (2022). Karanlık Dörtlü (The Short Dark Tetrad-Sd4) Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması Ve Karanlık Dörtlünün Pazarlama Araştırmalarındaki Yerinin Tartışılması. *İşletme Ekonomi Ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 129-149.
- Babiak, P. (2015). Psychopathic manipulation at work. In *The clinical and forensic assessment of psychopathy* (pp. 353-373). Routledge.
- Berezkei, T. (2018). Machiavellian intelligence hypothesis revisited: What evolved cognitive and social skills may underlie human manipulation. *Evolutionary Behavioral Sciences*, 12(1), 32.
- Berkovich, I., & Eyal, O. (2017). Good cop, bad cop: Exploring school principals' emotionally manipulative behaviours. *Educational Management Administration & Leadership*, 45(6), 944-958.
- Bhatti, M. M., Shuja, K. H., Aqeel, M., Bokhari, Z., Gulzar, S. N., Fatima, T., & Sama, M. (2023). Psychometric development and validation of victim gaslighting questionnaire (VGQ): across female sample from Pakistan. *International journal of human rights in healthcare*, 16(1), 4-18.
- Braiker, H. B. (2004). *Who's pulling your strings* (pp. 1-260). New York, NY, USA:: McGraw Hill.
- Bursten, B. (1972). The manipulative personality. *Archives of general psychiatry*, 26(4), 318-321.
- Buss, D. M., Gomes, M., Higgins, D. S., & Lauterbach, K. (1987). Tactics of manipulation. *Journal of personality and social psychology*, 52(6), 1219.
- Calef, V., & Weinschel, E. M. (1981). Some clinical consequences of introjection: Gaslighting. *Psychoanalytic Quarterly*, 50(1), 44-66.
- Carton, H., & Egan, V. (2017). The dark triad and intimate partner violence. *Personality and Individual Differences*, 105, 84-88.
- Clempner, J. B. (2017). A game theory model for manipulation based on Machiavellianism: Moral and ethical behavior. *Journal of Artificial Societies and Social Simulation*, 20(2).
- Costa Jr, P. T., & McCrae, R. R. (1992). Four ways five factors are basic. *Personality and individual differences*, 13(6), 653-665.

- Dickson, P., Ireland, J. L., & Birch, P. (2023). Gaslighting and its application to interpersonal violence. *Journal of criminological research, policy and practice*, 9(1), 31-46.
- Dorpat, T. L. (1996). *Gaslighting, the double whammy, interrogation and other methods of covert control in psychotherapy and analysis*. Jason Aronson, Incorporated.
- Dünya Sağlık Örgütü, (2012). Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu: Özet. World Health Organization.
- Erdoğan, B., & Öztürk, E. (2018). Ruhsal Travmanın Aktarımında Narsisizm. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3(3), 11-20.
- Ertürk, Y., & Arıkan, S. (2022). Romantik İlişkilerde İlişki İstikrari: Sinir Kişilik Örgütlenmesinde Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, İlişkilerde Manipülasyon Ve Flört Şiddeti Bağlamında İncelenmesi. *International Journal Of Social Humanities Sciences Research*, 9(87), 1776-1791.
- Esin, N. N., 2022. İlişkilerde Manüpilasyonun, Bilişsel Çarpıtmalar Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Fett, S. E. (2016, Aralık 10). Bir İstismar Yöntemi Olan Gaslighting Hakkında Öğrendiğim 10 Şey (E. Kayış, Çev.). *Bianet - Bağımsız İletişim Ağı*. <https://www.bianet.org/biamag/toplumsal-cinsiyet/181577-bir-istismar-yontemi-olan-gaslighting-hakkinda-ogrendigim-10-sey>
- Fischer, A. (2022). Then again, what is manipulation? A broader view of a much-maligned concept. *Philosophical Explorations*, 25(2), 170-188.
- Freud, S. (2014). *On narcissism: An introduction*. Read Books Ltd.
- Gass, G. Z. ve Nichols, W. C. (1988), "Gaslighting: A Marital Syndrome.", *Contemporary Family Therapy* 10(1):3–16.
- Ghani, F. (2011). *Gendered emotional manipulation: An investigation of male and female perceptions of the player identity in romantic relationships*. University of Ottawa (Canada).
- Gökçe, E. (2022). Kadınlarda Gaslighting'e maruz kalma psikolojik belirti düzeyi ve sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki.

- Graves, C. G., & Samp, J. A. (2021). The power to gaslight. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38(11), 3378-3386.
- Greenberg, E., (3 April 2018) "Are You Being 'Gaslighted' By the Narcissist in Your Life?". *Psychology Today*. Sussex Publisher. Retrieved.
- Grieve, R. (2011). Mirror mirror: The role of self-monitoring and sincerity in emotional manipulation. *Personality and Individual Differences*, 51(8), 981-985.
- Grieve, R., & Mahar, D. (2010). The emotional manipulation–psychopathy nexus: Relationships with emotional intelligence, alexithymia and ethical position. *Personality and Individual Differences*, 48(8), 945-950.
- Grieve, R., March, E., & Van Doorn, G. (2019). Masculinity might be more toxic than we think: The influence of gender roles on trait emotional manipulation. *Personality and Individual Differences*, 138, 157-162.
- Habib, S., Saleem, S., & Mahmood, Z. (2013). Development and validation of social intelligence scale for university students.
- Hailes, H. P. (2023). "They're Out to Take Away Your Sanity": An Ecological Investigation of Gaslighting in Intimate Partner Violence (Doctoral dissertation, Boston College).
- Hawley, P. H. (2003). Prosocial and coercive configurations of resource control in early adolescence: A case for the well-adapted Machiavellian. *Merrill-Palmer Quarterly* (1982-), 279-309.
- Hightower, E. (2017). An exploratory study of personality factors related to psychological abuse and gaslighting (Doctoral dissertation, William James College).
- Hofer, P. (1989). The role of manipulation in the antisocial personality. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 33(2), 91-101.
- Huizen, J. (2020). What is gaslighting?. *Medical News Today*.
- Hyde, J., & Grieve, R. (2014). Able and willing: Refining the measurement of emotional manipulation. *Personality and Individual Differences*, 64, 131-134.
- Johnson, V. E., Nadal, K. L., Sissoko, D. G., & King, R. (2021). "It's not in your head": Gaslighting, 'splainin', victim blaming, and other harmful reactions to microaggressions. *Perspectives on psychological science*, 16(5), 1024-1036.

- Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2011). The role of impulsivity in the Dark Triad of personality. *Personality and Individual Differences*, 51(5), 679-682.
- Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2014). Introducing the short dark triad (SD3) a brief measure of dark personality traits. *Assessment*, 21(1), 28-41.
- Jones, E. (1913). The Gottmensch Complex. *The Psychoanalytic Review* (1913-1957), 1, 460.
- Judge, T. A., Piccolo, R. F., & Kosalka, T. (2009). The bright and dark sides of leader traits: A review and theoretical extension of the leader trait paradigm. *The leadership quarterly*, 20(6), 855-875.
- Karaaziz, M., & Atak, İ. E. (2013). Narsisizm ve narsisizmle ilgili araştırmalar üzerine bir gözden geçirme. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 1(2), 44-59.
- Karaçam, Z. (2013). Sistematik derleme metodolojisi: Sistematik derleme hazırlamak için bir rehber. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(1), 26-33.
- Karakuş, H. (2019). Kraliçe Ari Sendromu-Pembe Taciz. *The Journal of Academic Social Science*, 2(2), 334-356.
- Karlsson, A. M. C., & Kajonius, P. J. (2020). Not only Trolls are Trolling the Internet: A study on dark personality traits, online environment, and commentary styles. *International Journal of Personality Psychology*, 6, 12-23.
- Kaya, F. (2023). Toplumsal İlişkilerde Duygusal Manipülasyon: "Dirty John: The Betty Broderick Story" Dizisi Örneği (Doctoral dissertation).
- Kernberg, O. F. (1975). *Borderline conditions and pathological narcissism*. New York, NY: Jason Aronson.
- Klein, W., Li, S., & Wood, S. (2022). A qualitative analysis of gaslighting in romantic relationships. *Personal Relationships*.
- Kohut H. 1968. The psychoanalytic treatment of narcissistic personality disorders: outline of a systematic approach. *Psychoanal. Study Child*. 23:86–113
- Konc, I., Petrović, K., & Dinić, B. M. (2022). Dark Tetrad and COVID-19 protective measures: Mediating effects of risk-taking tendencies. *Personality and individual differences*, 186, 111341.

- Kuru, G. (2022). An Actor-Partner Interdependence Mediation Model Of Emotional Manipulation On Commitment Via Satisfaction Of Couples In Romantic Relationships (Master's thesis, Middle East Technical University).
- Kligman, M., & Culver, C. M. (1992). An analysis of interpersonal manipulation. *The Journal of medicine and philosophy*, 17(2), 173-197.
- Li, Y., & Samp, J. A. (2023). Gaslighting LGBTQ+ Individuals: Correlates of Gaslighting Experiences, Gaslighters' Characteristics, and Gaslighting Techniques. *Communication Studies*, 1-21.
- March, E., Kay, C. S., Dinić, B. M., Wagstaff, D., Grabovac, B., & Jonason, P. K. (2023). "It's All in Your Head": Personality Traits and Gaslighting Tactics in Intimate Relationships. *Journal of Family Violence*, 1-10.
- McWilliams, E. (2017). *Margaret Atwood and the female Bildungsroman*. Routledge.
- Miano, P., Bellomare, M., & Genova, V. G. (2021). Personality correlates of gaslighting behaviours in young adults. *Journal of Sexual Aggression*, 27(3), 285-298.
- Nagler, U. K., Reiter, K. J., Furtner, M. R., & Rauthmann, J. F. (2014). Is there a "dark intelligence"? Emotional intelligence is used by dark personalities to emotionally manipulate others. *Personality and individual differences*, 65, 47-52.
- Özdemir, N., & Turan, S. (2018). Okul müdürlerinin manipülatif davranışları ile öğretmenlerin özerklik algıları ve bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkiler. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 1707-1726.
- Özsoy, E., Rauthmann, J. F., Jonason, P. K., & Ardiç, K. (2017). Reliability and validity of the Turkish versions of dark triad dirty dozen (DTDD-T), short dark triad (SD3-T), and single item narcissism scale (SINS-T). *Personality and Individual Differences*, 117, 11-14.
- Paulhus, D. L., Gupta, R., & Jones, D. N. (2021). Dark or disturbed?: Predicting aggression from the Dark Tetrad and schizotypy. *Aggressive behavior*, 47(6), 635-645.
- Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002). The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of research in personality*, 36(6), 556-563.

- Prusik, M., Konopka, K., & Kocur, D. (2021). Too many shades of gray: The Dark Triad and its linkage to coercive and coaxing tactics to obtain sex and the quality of romantic relationships. *Personality and Individual Differences*, 170, 110413.
- Rauthmann, J. F., & Kolar, G. P. (2012). How “dark” are the Dark Triad traits? Examining the perceived darkness of narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Personality and Individual Differences*, 53(7), 884-889.
- Rodman, A. (2017, November 4). Gaslighting: It’s really a thing. *Huffington Post*. https://www.huffpost.com/entry/gaslighting-its-really-a-thing_b_59fdabb4e4b076eaaae26fd2
- Rosenthal, S. A., & Hooley, J. M. (2010). Narcissism assessment in social–personality research: Does the association between narcissism and psychological health result from a confound with self-esteem?. *Journal of Research in Personality*, 44(4), 453-465.
- Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition, and Personality*, 9, 185–211.
- Sarkis, S. (2018). *Gaslighting: How to recognise manipulative and emotionally abusive people and break free*. Hachette UK.
- Shousha, N. M. (2023). Now, You Can Breathe: A Qualitative Study of the Experiences and Resilience of Egyptian Women Victimized by Narcissistic Relationships. *Journal of International Women's Studies*, 25(1), 14.
- Stark, C. A. (2019). Gaslighting, misogyny, and psychological oppression. *The monist*, 102(2), 221-235.
- Stern, R. (2008). *Gaslight effect*. Vision Paperbacks.
- Stern, R. (2018). *The gaslight effect: How to spot and survive the hidden manipulation others use to control your life*. Harmony.
- Sweet, P. L. (2019). The Sociology of Gaslighting. *American Sociological Review*, 84(5), 851-875. <https://doi.org/10.1177/0003122419874843>.
- Tarr, J., Cornish, F., & Gonzalez-Polledo, E. (2018). Beyond the binaries: reshaping pain communication through arts workshops. *Sociology of Health & Illness*, 40(3), 577-592.

- Taş, İ. E., & Korkmaz, H. (2014). Kamu kurumlarında mobbing: Kahramanmaraş örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 29-55.
- Thomas, L. (2018). Gaslight and gaslighting. *The Lancet Psychiatry*, 5(2), 117-118.
- Topcu, M. K. (2018). Etik Olmayan Müzakere Taktiklerinin Algılanması: Kamu Sektörü Çalışanları Üzerine Bir Çalışma. *Gümüşhane University Electronic Journal of the Institute of Social Science/Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 9(23).
- Tormoen, M. (2019). Gaslighting: How pathological labels can harm psychotherapy clients. *Journal of Humanistic Psychology*, 0022167819864258.
- Wai, M., & Tiliopoulos, N. (2012). The affective and cognitive empathic nature of the dark triad of personality. *Personality and individual differences*, 52(7), 794-799.
- Yılmaz, H. (2018). İnsan ilişkilerinde manipülasyon ölçeği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(4).
- Yılmaz, K. (2021). Sosyal bilimlerde ve eğitim bilimlerinde sistematik derleme, meta değerlendirme ve bibliyometrik analizler. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (2), 1457-1490.